

Orgaandonatie en sterven

'Dat doe je toch', zeiden velen in mijn directe omgeving met een spoor van wrevel wanneer de campagne van de overheid voor het werven van donoren ter sprake kwam. 'Ik hecht aan goed sterven' en 'ik wil het leven leven totdat het klaar is', zo hoorde ik mijzelf jaren geleden al zeggen. Tot die tijd had ik me niet verdiept in het onderwerp orgaandonatie, maar er leek een latent intuïtief weten in mij wakker te worden.

Ben jij al donor? De lobby voor orgaandonatie door de overheid en de transplantatiegeneeskunde groeit en de druk op vooral jongeren en vrouwen om zich als donor te laten registreren, wordt steeds groter. Veel aandacht gaat in de werving van donoren uit naar de medisch-technische mogelijkheden en de emotionele behoeften van potentiële ontvangers. We horen over de schrijnende situaties van mensen die op de wachtlijst staan en we horen de verhalen van succesvolle transplantaties, van mensen die weer volop in het leven staan of zelfs topsport bedrijven. Het zijn verhalen die tot de verbeelding spreken. Waar we echter maar weinig over horen, is de immateriële kant, het gebied van het wezen van de mens, het niet direct waarneembare. Welke immateriële consequenties heeft orgaandonatie? Wat weten we over het stervensproces? Wat weten we over wie we ten diepste zijn? Wat hebben we nodig als we sterven?

'...de immateriële kant, het gebied van het wezen van de mens...'

Bij orgaandonatie is onze visie op de dood doorslaggevend. Als je denkt dat met de dood alles ophoudt, dan is orgaantransplantatie misschien niet zo ingewikkeld. Maar als je een holistisch mensbeeld hebt, dan onderken je een samenhang tussen lichaam, geest en ziel, en wordt het vraagstuk ineens complexer. Sterven is een ingenieus en meerlagig proces, waarbij een deel zich aan onze waarneming onttrekt. Aan de hand van wat ik van stervenden leerde, wat ik heb waargenomen van het stervensproces en wat ik in mijn verkenningen ontdekte, laat ik in mijn boek 'Een andere kijk op orgaandonatie' zien dat orgaandonatie diep ingrijpt in het proces van sterven. Orgaandonatie en de zorg voor de stervende gaan simpelweg niet samen.

Als iemand hersendood wordt verklaard en hij of zij staat in het donorregister geregistreerd met een 'nee', dan zal deze patiënt van de beademing en de kunstmatige voeding worden gehaald.

Deze stervende mens wordt teruggegeven aan zijn familie en kan omringd door familie en vrienden sterven. Staat deze persoon echter met een 'ja' geregistreerd omdat hij dat bij leven zo heeft bepaald of omdat zijn naasten op dit moment toestemming geven, dan wordt deze patiënt middel tot een ander doel. Hij of zij blijft aan de beademing, de medicatie en voeding, omdat als je organen wilt transplanteren deze levend moeten zijn >

en je kunt nu eenmaal geen levende organen uit iemand halen die dood is. Een donor sterft op de operatietafel en persoonlijk kan ik me geen kouder en killer afscheid van het leven voorstellen.

Hoewel ik er niet voor kies een orgaan af te staan noch te ontvangen, heb ik nadrukkelijk geen enkel oordeel over gemaakte of te maken keuzes als het gaat om orgaandonatie. Vraagstukken rondom leven en dood zijn hoogstpersoonlijk. Ik prijs mijzelf immens gelukkig dat ik niet voor een dergelijke keuze ben komen te staan, in het besef hoe onwetend en onbewust ik was als het gaat om dit complexe thema. Ik kan alleen maar vol ontzag en respect kijken naar de weg van de mens en in het bijzonder naar wie zich geplaatst ziet voor zo'n grote beslissing.

'Een donor sterft op de operatietafel ...'

In de transplantatiegeneeskunde wordt uitgegaan van het eerdergenoemde hersendoodcriterium. Als je hersendood bent verklaard, dan ben je dood. Dat is een afspraak, een definitie. Het hersendoodcriterium is een bij wet vastgelegde afspraak met als enig doel organen te kunnen uitnemen zonder strafrechtelijke gevolgen. In 1996 werd het criterium ook opgenomen in de Wet op de Orgaandonatie in Nederland. In deze wet wordt een hersendode 'een beademd stoffelijk overschot' genoemd. Wettelijk zijn deze mensen dood, maar als 97% van het lichaam nog leeft, is iemand dan dood? Als ervaren hospicewerker ben ik sterven gaan zien als een kostbaar en wezenlijk proces van ieder mens. Sterven is net als geboren worden een autonoom proces, waaraan we ons eigenlijk alleen maar kunnen overgeven. Beide worden nogal eens met elkaar vergeleken.

Het verhaal van de geboorte van een vlinder

Een man zat op een zonnige middag, in alle rust, te genieten in zijn tuin. Zijn oog viel op een cocon waar net wat beweging in kwam. Er verscheen een gaatje in de cocon en een vlinder probeerde met veel moeite zijn weg naar buiten te vinden door de kleine opening heen. Tot verwondering van de man was de geboorte van de vlinder een niet zo gemakkelijk proces. De vlinder was anderhalf uur bezig om te proberen uit de nauwe opening te komen. Hij raakte daardoor vrijwel uitgeput en deed plotseling helemaal niets meer. De man had medelijden met de arme vlinder en liep zijn keuken in, op zoek naar een schaar. Toen hij terugkwam met de schaar zat de vlinder nog altijd in de cocon, wachtend op wat nieuwe energie. De man knipte de rest van de cocon weg en nu kon de vlinder zich moeiteloos bevrijden.

Met een schok stelde de man echter vast dat de vlinder een gezwollen lijf en verschrompelde vleugels had. Hij zag hoe de kreupel vlinder over de grond strompelde en hij wachtte vergeefs op het spreiden van de vleugels. Wat bleek? In zijn medelijden had de man niet beseft dat het nauwe gaatje de wijsheid van de natuur voorstelde. De vlinder wordt namelijk gedwongen zich door een klein gaatje te wurmen omdat daarvoor de levenssappen vanuit het lijf in de vleugels worden ge-

perst. Het moeilijke geboorteprocess was precies wat nodig was voor de vlinder. [Uit: 'Een andere kijk op orgaandonatie'] Het verhaal van de vlinder illustreert de ultieme vorm van transformatie. In dat proces van transformatie zouden we misschien graag willen dat anderen ons bevrijden van onze beperkingen en uitdagingen. En in onze onwetendheid zouden we anderen misschien ook wel willen bevrijden van hun beperkingen en uitdagingen. Maar laat het verhaal niet ook pijnlijk duidelijk zien hoe ingrijpen in dat proces van buitenaf de transformatie gewelddadig verstoort en daarmee vergaande consequenties heeft voor wie het betreft?

'...leven we in een tijd waarin we eigen keuzes moeten leren maken.'

Of dat erg is en hoe erg dat is, is aan een ieder van ons om zelf te bepalen evenals het maken van een bewuste keuze aangaande orgaandonatie. Als we geen bewuste keuze maken en we worden geconfronteerd met tegenslagen, en dat gebeurt ook binnen de transplantatiegeneeskunde, dan heeft dat niet zelden ernstige trauma's tot gevolg. Daarnaast leven we in een tijd waarin we eigen keuzes moeten leren maken. Keuzes die in overeenstemming zijn met ons ware wezen, keuzes waarvan we voelen: dit klopt.

Ik wens dat 'Een andere kijk op orgaandonatie' helpt bij het ontwikkelen van een eigen visie opdat keuzes bewust worden gemaakt, vrij van maatschappelijke druk en waarbij iedere keuze respect verdient.

Bronvermelding:

1 Jan Bommerez en Kees van Zijtveld. *Kun je een rups leren vliegen?* Eemnes: Nieuwe Dimensies BV, 2001.

Meer informatie: www.weerschijn.nl

Ineke Koedam is auteur van o.a. 'Een andere kijk op orgaandonatie. Verkenningen van het stervensproces'. AnkhHermes oktober 2014. ISBN: 9789020211382.